

SURİYELİ MÜSLÜMAN GÖÇMENLERİN TÜRKİYE'DEKİ ENTEGRASYON SÜRECİNİN DİN FAKTÖRÜ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Hatice CANLI

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Sosyolojisi Ana Bilim Dalı

ORCID: 0009-0007-6187-9388

Doç. Dr. Mehmet HABERLİ

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Sosyolojisi Ana Bilim Dalı

ORCID:0000-0001-9942-6527

Özet

Göçmenlerin entegrasyon süreci, toplumların sosyal, kültürel, politik ve ekonomik yapılarını etkilemektedir. Göçmenlerin göç ettikleri toplumlarda; sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan uyum sağlamaları toplumsal düzen için önemli bir durumdur. Bu alanda din önemli bir köprü görev üstlenmektedir. Çünkü din, bireylerin kimliklerinin şekillenmesine ve sosyal aidiyet duygularının gelişmesine katkı sağlamaktadır. Göçmenlerin yerleştikleri toplumlarla aralarındaki din birlikteliği, kendilerini güvende hissetmelerine yardımcı olmaktadır. Bu süreçte ortak dini organizasyonlar toplumsal uyum noktasında aracılık yapmakta ve göçmenlerin yeni yaşam alanlarına daha kolay alışmalarını sağlamaktadır. Günümüzde göç olaylarının etkisiyle toplumlarda kültürel, dini ve etnik çeşitlilik giderek artmaktadır. Bu süreçte göçmen gruplarla yerel toplumların ilişkilerini pekiştirmek ve uyumu sağlamak için dinin birleştirici etkisini anlamak ve araştırmak özel bir önem taşımaktadır. Bu araştırma, göçmenlerle ev sahibi toplum arasında, dinin; entegrasyon sürecinde göçmenlerin yeni toplum içerisinde sosyal bağlar oluşturma, birlik duygusunu güçlendirme, toplumsal hayata katılma noktasındaki etkisini anlamayı amaçlamaktadır. Araştırma, göçmenlerin sosyal entegrasyon sürecinde ev sahibi toplumla olan dini birlikteliğinin topluma adaptasyon sürecindeki kolaylaştırıcı rolünü araştırmaktadır. Çalışmanın amacı, göçmenlerin dini inanç ve pratiklerinin oluşturduğu dini kimliklerinin yeni toplumla inanç birlikteliği çerçevesinde oluşan ortak ibadet alanlarının ve dini içerikli sosyal ağların entegrasyon sürecine katkısını araştırmaktır.

Anahtar Kelimeler: Göçmen, Entegrasyon, Din Birlikteliği, Kültürel Uyum ve Din

EVALUATION OF THE INTEGRATION PROCESS OF SYRIAN MUSLIM IMMIGRANTS IN TURKEY THROUGH THE RELIGIOUS FACTOR

Abstract

The integration process of immigrants impacts the social, cultural, political, and economic structures of societies. This process requires different methods and strategies to ensure immigrants' integration and participation in the social structure of the countries they settle in. Religion plays a crucial role in this area, as it contributes to the shaping of individuals' identities and the development of their sense of social belonging. The religious unity between immigrants and the societies they settle in helps them feel secure. In this process, shared religious organizations mediate social cohesion and enable immigrants to more easily adapt to their new living spaces. Today, due to the impact of migration, cultural, religious, and ethnic diversity in societies is increasing.

Understanding and exploring the unifying role of religion in strengthening and ensuring harmony between immigrant groups and host societies is of particular importance in this process. This research aims to understand the impact of religion on immigrants' integration in the new society, strengthening their sense of unity, and participation in social life. This research investigates the facilitating role of immigrants' religious unity with the host society in the social integration process. The study aims to investigate the contribution of shared worship spaces and religious social networks, formed within the framework of the faith-based unity of immigrants and their religious identities, formed by their religious beliefs and practices, to the integration process. The study aims to comprehensively understand the importance of religious unity in the integration process of immigrants, their relationship with religion, and the contribution of this relationship to social integration. Qualitative methods and qualitative data collection tools, including in-depth interviews with immigrant individuals, interviews, and ethnographic observations, were used. Religious unity strengthens immigrants' sense of belonging to their new society and allows them to become visible in the public sphere. The religious unity of immigrants with the society they live in has a significant facilitating effect on the social integration process. This is because the values, beliefs, and rituals defined by religion create spaces for self-expression in immigrants' living spaces. This supports the integration process in terms of the sustainability of social cohesion.

Keywords: Immigrant, Integration, Religious Unity, Cultural Harmony and Religion

1. GİRİŞ

Küreselleşen günümüz dünyasında, farklı nedenlerle değişik ülkelerden yeni yerleşim yerlerine göç eden bireylerin ve toplulukların sayısı gittikçe artmaktadır. Bu süreçte göçmenlerin; sosyal, kültürel, ekonomik açıdan göç ettikleri topluma entegre olmaları önem arz etmektedir. Bu çerçevede; ekonomi, dil gibi unsurların yanında din de göçmenler açısından toplumsal uyum konusunda önemli bir rol üstlenmekte, onların yeni topluma dahil olma süreçlerini olumlu yönde etkilemektedir. Bu süreçte göçmenlerin ev sahibi toplumla olan inanç birlikteliği ise onların toplumla bağ kurmaları ve aidiyet duygularını geliştirmeleri açısından önemlidir. Suriyeli Müslüman göçmenlerin Türkiye'deki uyum süreçleri, ekonomik ve sosyal unsurlarla olduğu kadar dini ve kültürel unsurlarla da bağlantılıdır. Çünkü, din bireylerin kültürel kimliklerinin oluşumunu etkilerken, toplumdaki yardımlaşma ve dayanışma mekanizmalarını da kuvvetlendirmektedir. Özellikle 2011 yılından itibaren başlayan iç savaş sonucunda Suriye'den Türkiye'ye zorunlu olarak yoğun bir şekilde göç başlamıştır. Türkiye'ye yönelen Suriyeli göçmenler burada yeni bir hayata başlamak zorunda kalmışlardır. Bu yeni süreçte Suriyeli göçmenlerin Müslüman kimliklerinin, Türk toplumuyla etkileşimi ve uyumu konusundaki yardımı göz ardı edilemez bir gerçektir. Dolayısıyla göçmenlerin yerel toplumla olan din ve inanç birlikteliği onların kendi kimliklerini korumalarını sağlarken; bireysel ilişkilere olanak tanıyarak kamusal alanda da entegrasyon sürecinde karşılaştıkları birtakım zorlukların üstesinden gelmelerine katkıda bulunmaktadır. Buradan hareketle bu bildirinin amacı, Suriyeli göçmenlerin entegrasyon sürecinde din birliğinin rolünü ve dinin sosyal ve kültürel alanlara etkilerini irdelemektir. Bu bağlamda çalışmada ilgili literatürden hareket edilerek hem bireysel hem de toplumsal düzeyde entegrasyon sürecinde Suriyeliler ile Türk Toplumları arasındaki inanç birliğinin kolaylaştırıcı rolü ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2. GÖÇMEN/GÖÇMENLİK VE ENTEGRASYON

2.1. Göçmen/Göçmenlik

Göçmen kavramı, kendi ülke veya bölgelerinden ayrılarak başka ülkeye ya da bölgeye yerleşen kişileri tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu kavram; savaş, doğal afetler, ekonomik zorluklar, siyasi baskılar gibi çeşitli nedenlerle yerlerinden göç etmek zorunda kalan insanlarla doğrudan ilişkili ve geniş bir insan kitlesini kapsadığı için oldukça karmaşık bir kavramdır¹. Zaman zaman bazı bireyler ya da topluluklar sosyal, ekonomik ve mevcut hayat koşullarının zorluğundan dolayı kendi ülkelerini terk etmek durumunda kalmakta; yabancı bir ülkenin sınırları içinde geçici veya kalıcı olarak yaşamaya başlamaktadır. Bu durum, genel anlamıyla göçmenlik kavramıyla ifade edilmektedir. Özellikle savaşlar, siyasi olaylar, ekonomik zorluklar ve doğal afetler, göç olaylarının tetikleyici nedenleri arasında sayılmaktadır.²

Göçmenlerin sayılarını ve yurtdışında kalma sürelerini belirlemek oldukça zorlu ve karmaşık bir süreçtir. Kişilerin ne zaman göçmen olarak kabul edildiğini anlamak ve hangi tarihte göçmen statüsünden çıkarıldığını bilmek ayrı bir problemdir. Çünkü bir birey göçmen olarak yerleştiği ülkenin vatandaşı olduğu takdirde “göçmen” statüsünden çıkmış sayılmaktadır. Dolayısıyla göçmen kavramı farklı tanımlamalar ve çeşitli kategoriler çerçevesinde de karşımıza çıkmaktadır. Mesela belirli bir vize ya da oturma izni ile başka bir ülkeye giden kişiler yasal göçmenler olarak tanımlanırken; savaş, zulüm ve insan hakları ihlalleri sebebiyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan ve uluslararası korunma talep eden kişiler mülteci kategorisinde değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra göçmen kavramı literatürde göç etme nedenine bağlı olarak zorunlu göçmenler ve gönüllü göçmenler olarak iki temel grupta sınıflandırılmaktadır.³ Hayat sürdürdükleri coğrafyadaki olumsuz koşullar sebebiyle başka bir yerleşim yerine göç etmeye mecbur kalan bireyler, zorunlu göçmenler olarak tanımlanmaktadır. Gönüllü göçmenler ise hayat şartlarını yükseltmek, daha iyi fırsatlar elde etmek amacıyla kendi istekleriyle göç eden kişiler olarak ifade edilmektedir.⁴

2.2. Suriyelilerin Türkiye’ye Gelişleri ve Karşılaştıkları Zorluklar

Suriye’de 2011 yılında patlak veren iç savaş, Suriye’den Türkiye’ye yoğun bir şekilde göç hareketini başlatmıştır. Coğrafi konumu, tarihsel ve kültürel bağları nedeniyle Türkiye, Suriyeli göçmenlere kapılarını açan ülkelerden birisi olmuştur.⁶ Bu süreçte Türkiye’nin Müslüman bir ülke olması, aynı dini değerler ve inançlara sahip Suriyeli göçmenler tarafından öncelikli olarak tercih edilmesine neden olmuştur. Aynı dine mensup olma ve bu alanda oluşan sosyal bağların yanı sıra, iki ülke vatandaşları arasındaki akrabalık ilişkileri de Suriyeli göçmenler için Türkiye’yi güvenli bir liman haline getirmiştir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün Temmuz 2018 verilerine göre Türkiye’de 3.562.523 Geçici Koruma Altında Suriyeli bulunmaktadır.⁷

¹ Recep Özkan, “Göç Olgusu ve Toplumsal Yapıya Etkisi”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 47 (2019), 130.

² Süleyman Ekici- Gökhan Tuncel, “Göç ve İnsan”, *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi* 1 (2016), 13.

³ Necati Demir, “Mülteci (Sığınmacı) Kavramına Düşünsel Yaklaşım”, *Yedi Aralık Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2 (2022), 3-4.

⁴ Muhammed Emin Şimşek, “Göçmenlerin Sosyo-Kültürel Uyumu ve Din Eğitimi”, *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21 (2023), 147.

⁵

⁶ Fatma Nur Mollaaloğlu, “Türkiye’den Suriye’ye Gerçekleşen Göçlerin Tarihsel Boyutu”, *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 17 (2020), 20.

⁷ “T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı - Göç Tarihi” (Erişim 10 Ağustos 2025).

Bunların büyük çoğunluğu sınır illeri olan Gaziantep, Hatay Kilis, Şanlıurfa, Kahramanmaraş gibi yerleşim yerleri başta olmak üzere İstanbul, İzmir, Ankara, Bursa gibi büyük şehirlere yerleşmişlerdir. Bu göç akınıyla, söz konusu illerdeki Suriyeli göçmen nüfusunun yoğunluğunun artması, buralardaki ekonomik ve toplumsal yapı üzerinde olumlu ve olumsuz etkilerin meydana gelmesine neden olmuştur.⁸ Özellikle göç süreci yerli halk ile göçmen toplulukları arasında iletişimi artırmaya yönelik olanaklar oluşturmuştur. Bu bağlamda Türkiye tarihi ve kültürel yapısının zengin bir birikime sahip olmasıyla, iki ülke arasında tarihi ve kültürel bağların geçmişe dayanmasıyla çeşitli inanç ve etnik kimliklerin bir arada yaşamasını kolaylaştıran bir ülke konumunda olmuştur.⁹

Suriyeli göçmenler, uyum sürecinde Türkiye’de birçok zorlukla karşı karşıya kalmışlardır. Bu zorlukların başında sosyal ve kültürel farklılıklar, iş bulma olanaklarına ulaşamama ve dil sorunu gelmektedir. Dil bilmeme sorununa bağlı olarak eğitim, sağlık ve ilk yardım hizmetlerine erişimi sağlama konusunda yaşanan iletişim eksiklikleri ve tercüme hizmetlerinin yetersizliği toplumsal yaşam koşullarının zorlaşmasına neden olan sebepler arasında gelmektedir. Bunun yanı sıra gıda, sağlık gibi temel ihtiyaçların giderilmesinde yaşanan sıkıntılar, göçmenlerin yerleşim ve uyum süreçlerinde olumsuzluklara neden olmuştur.¹⁰ Ayrıca toplumsal önyargılar yerel halkın göçmenlere karşı tavırlarını etkilemiştir. İstihdam alanında zaman zaman ayrımcılığa maruz kalan göçmenler, çoğu zaman düşük ücretli işlere yönelmek zorunda bırakılmışlardır. Bu ve benzeri olumsuz durumlar, göçmenlerle yerel toplum arasındaki sosyal bağların kuvvetlenme sürecini uzatmış, göçmenlerin psikolojik ve sosyolojik açıdan olumsuz yönde etkilenmelerine sebep olmuştur.

2.3. Suriyelilerin Entegrasyon Süreci ve Önemi

Göçmenlerin göç ettikleri yeni topluma uyum sağlaması, göçmen ile yerel toplumun barış ve huzur içinde yaşayabilmesi oldukça önemlidir. Bu noktada karşımıza çıkan entegrasyon kavramı, göçmenlerin başka bir toplumsal ve kültürel hayata uyum sağlamalarını, yeni toplumun yaşam alanlarına katılımlarını ve orada yeniden sosyalleşmelerini ifade etmektedir.¹¹ Entegrasyon süreci, toplumun sosyal, kültürel, ekonomik boyutlarını da kapsamaktadır. Eğitim, istihdam, sosyal hizmetler ve kültürel etkileşim bu sürecin ana unsurları arasında yer almaktadır.¹² Göçmen bireylerin farklı bir topluma uyum sağlamalarına katkı sunan en önemli etken eğitimidir. Çünkü eğitim kapsamında göçmenler yeni toplumun dilini öğrenme, eğitim ve öğrenim fırsatlarından yararlanma imkânı bulmaktadırlar. Aynı şekilde eğitim, çalışma alanında göçmenlerin ekonomik açıdan bağımsızlık elde etmelerine yardımcı olmakta ve yerel halkla etkileşimini artırmaktadır.¹³ Göçmenler için bu süreç ev sahibi toplumla sosyo-kültürel etkileşimi kaçınılmaz kılmaktadır.

⁸ Erol Özdemir, “Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye’ye Etkileri”, *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi* 3 (2017), 123.

⁹ Hakan Bostan, “Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Uyum, Vatandaşlık ve İskân Sorunu”, *Göç Araştırmaları Dergisi* 2 (2018), 48.

¹⁰ Meryem Argüç, “Türkiye’de Yaşayan Göçmenlerin Kentlileşme Sürecinde Yaşadığı Sorunlar”, *Göç Dergisi* 2 (2024), 92.

¹¹ Adem Esen - Mehmet Duman (ed.), *Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler* (İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı, 2016), 14.

¹² Songül Alkan Aykaç - Mehmet Karakaş, “Entegrasyon, Asimilasyon ve Uyum Kavramları Arasından Türkiye’nin Seçimi”, *İçtimaiyat Göç ve Mültecilik Özel Sayısı* (2022), 420.

¹³ Abdürreşit Celil Karluk, “Göçmenlerin Uyum ve Bütünleşme Sürecinde Kültürel Mesafe”, *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi* 10 (2022), 7.

Göçmenler kendi kültürel ve dini kimlikleriyle yerleştikleri toplumların dinamiklerine entegre olma noktasında farklı zorluklarla karşılaşmaları da bu sürecin bir parçasıdır.¹⁴ Bu zorluklarla başa çıkmada dinin fonksiyonu önemlidir. Özellikle din, kültür, farklı gelenekler ve diller bu etkileşimin önemli unsurlarını oluşturmaktadır. Bu açıdan din, göçmenlerin yerleştikleri yerel toplumla olan ortak inançları, sosyal dayanışma ve toplumsal kabul açısından önemli bir rol oynamaktadır. Din, kişilerin hem manevi ihtiyaçlarını karşılamakla hem de farklı topluluklar arasında diyaloglara ve iş birliklerine fırsatlar oluşturmaktadır.¹⁵ Nitekim göç sürecinin sonucunda aynı dine sahip olsalar da birbirinden farklı kültüre, dile, geçmişe sahip bireyler yaşamı birlikte deneyimlemektedirler.¹⁶

Entegrasyon, göçmenlerin sosyal ve ekonomik hayata katılımlarına yardımcı olduğu gibi toplumsal uyumu sağlama, kültürel zenginliği artırma ve toplumsal ayrımcılığı minimize etme açısından önem taşımaktadır. Göçmenlerin eğitim sistemine, ev sahibi toplumun dini ve kültürel yapısına dahil olmalarını kolaylaştıran bu süreç, göçmenlerin özel ihtiyaçlarını ve potansiyellerini de dikkate almaktadır. Entegrasyon süreci göçmen bireylerin gelişimine yardımcı olduğu gibi bir bütün olarak toplumun gelişmesine de katkı sağlamaktadır. Toplumsal uyum süreci sağlıklı işlediği takdirde göçmenlerin yerel toplum tarafından kabul edilmesi daha kolay olacak; yerel toplumla göçmenler arasındaki karşılıklı anlayış ve iletişimi sağlamlaştıracaktır.¹⁷ Bu süreçte din birlikteliği de önemli bir rol üstlenerek bu sürece hizmet edecektir. Çünkü ortak dini inançlar ve ibadetler, toplumsal ilişkilerin güçlenmesine, manevi destek sisteminin oluşmasına ve insanların ortak dini değerler etrafında bütünleşmesine olanak tanımaktadır.

3. DİN VE TOPLUMSAL UYUM

Bir toplumun dini inancı, söz konusu toplumsal yapının en önemli unsur ve dinamiklerinden birisidir. Din, bireylerin yaşam biçimlerini, değerlerini, toplumsal kurallarını belirleyici güçlü bir işlevsel yöne sahiptir. Aynı zamanda din, bir inanç sistemi olmakla bireylerin hayata bakış açılarını şekillendiren, toplumsal ilişkilerini belirleyen ve toplumsal aidiyet duygusunu geliştiren bir faktördür.¹⁸ Bir toplumda dinin sağladığı normatif değerler, bireyler arasındaki sosyal etkileşimi düzenlemekte ve toplumsal dayanışmayı da artırmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin toplumsal uyum sürecinde dinin önemli bir rol üstlendiği görülmektedir. İki toplumun dini anlayışının ve dini yaşam pratiklerinin sosyal kabul ve toplumsal dayanışma süreçlerini doğrudan etkilediği göz ardı edilemez bir gerçektir. Göçmenler her ne kadar ana dillerinden farklı bir ortamda olsalar da dini inançları kendilerini ifade etme biçimi olarak işlev görmüştür. Nitekim dinin sağladığı birliktelik duygusu, göçmenlerin sosyal çevreye uyum sağlamaları noktasında katkıda bulunmuştur. Suriyeli göçmenlerin yerel topluluklarla etkileşimi, ibadet yerleri, dayanışma, yardımlaşma, dini günler ve sosyal etkinlikler dahilinde insanları bir araya getiren din ekseninde şekillenmektedir.

¹⁴ Selda Geyik Yıldırım - Müberra Dinler, "Suriyeli Kent Mültecilerinin Sosyal Entegrasyonu Üzerine Nitel Bir Çalışma", *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 23 (2021), 459.

¹⁵ Hakan Coşkun - Burak Miraç Gönültaş, "Sosyal Sermaye Temelinde Suriyeli Bireylerin Sosyal Uyum Sürecine İlişkin Deneyimleri" 1 (2023), 261.

¹⁶ Hamza Ateş - Öznur Yavuz, "(G)öçmen (Ö)tekileştirme ve (Ç)ok Kültürlülük", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Göç Özel Sayısı* (2017), 1296.

¹⁷ Kadir Onur Unutulmaz, "Gündemdeki Kavram: 'Göçmen Entegrasyonu' Avrupa'daki Gelişimi ve Britanya Örneği", *Küreselleşme Çağında Göç*, ed. Nedime Aslı Şirin Öner vd., Araştırma İnceleme Dizisi 299 (İstanbul: İletişim Yayınları, 2012), 136.

¹⁸ Ayşe Şallı, "Kriz'den 'Uyum'a Türkiye'deki Suriyeli Göçmenler ve Sosyo-Kültürel Boyutları Bağlamında Din", *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19 (2022), 38.

Türkiye’de bulunan camiler, dini cemaatler, dini etkinlikler göçmenlere rahatlıkla ibadetlerini yerine getirme imkânı sunmuştur. Bu durum aynı zamanda göçmenlerin yerel halkla toplumsal bağlarını güçlendirerek sosyal entegrasyonlarını da geliştirmiştir.

3.1. Suriyeli Göçmenlerde Dini Hayat ve Kültürel Etkileşim

Bireylerin ve toplumların inanç sistemini, değer yargılarını ve ortak yaşam biçimlerini şekillendiren en temel birleşenlerin başında din ve kültür olgusu gelmektedir. Bireylerin ve toplumların geçmişten günümüze taşıdıkları değerler ve normlar, kültürel kimliklerini oluşturmaktadır. Bu bağlamda din, kültürel kimliğin ayrılmaz bir parçası olarak toplumun yaşama bilincini, değerlerini, geleneklerini ve dünya görüşlerini etkileyen bir unsurken¹⁹ Dini inançların hâkim olduğu toplumlar da daha zengin bir kültürel yapıya sahiptir olmaktadır.²⁰ Bu bağlamda din ve kültür arasındaki etkileşim, göçmen bireylerin entegrasyonunu da etkilemektedir.²¹ Göçmenler kendi kültürlerini yeni topluma taşırlar ve bu durumda kültürler arası benzerlikler ve farklılıklar göçmen bireylerin toplumsal uyum süreçlerini etkiler.²² Bu alanda din ve kültür, göçmen topluluklar için dayanışma ve sosyal destek sağlayan bir araç görevi üstlenmektedir. Göçmenlerin yerleşim yerlerindeki sosyal yaşamları kültürel alanda zenginleşmeye ve sosyal dokuya katkı sunmaktadır.²³ Nitekim Suriyeli göçmenlerin Türkiye’ye gelip yaşam alanı oluşturmaları iki ülke kültürü arasında etkileşimi ve zenginleşmeyi de beraberinde getirmiştir.

Türkiye’deki Suriyelilerin büyük çoğunluğu Sünni Müslüman göçmenlerden oluşmaktadır. Suriye’de din toplumsal yaşantı üzerinde gündelik ilişkilerde etkili ve belirleyici bir konumdadır. Suriye halkının dillerinin Arapça olması nedeniyle Kur’an ve hadis temelli bir dindarlığa sahip oldukları görülmektedir. Namaz, oruç, zekât gibi dinin bütün pratikleri titizlikle yerine getirilmektedir. Özellikle namaz ibadetine bağlılık ve süreklilik önemlidir. Suriye toplumunda, Şafii mezhebine mensubiyetin daha yaygın olduğu görülmektedir. Suriye’de dini inanca bağlı olarak tesettür konusu çok önemlidir. Özellikle bayanlarda tesettür dindarlığın önemli bir göstergesidir. Küçük yaşlardan itibaren tesettürlü olmak gerekmektedir. Giyilen tesettür kıyafeti genellikle siyah yüzü kapatan bir biçimde olmalıdır. Erkeklerde ise sakal bırakılmalı ve dini ve kültürel yapıya uygun bir kıyafet giyilmelidir. Görüldüğü gibi dini ibadetler hem kültürel kimliğin hem de sosyal kimliğin güçlenmesine katkı sunmaktadır. Bu noktada Suriyeli Müslüman göçmenlerin dini yaşantıları İslam dinine bağlılığını korurken genel kültür ve geleneklerle de etkileşim göstermektedir.²⁴

3.2. Göçmen Entegrasyonunu Kolaylaştırıcı Faktör olarak “Din Birliği”

Toplumsal ilişkilerin, bireysel iletişimin temel taşlarını oluşturan faktörlerden birisi de dindir.²⁵

¹⁹ Mehmet Halit Akdemir, “Suriyeli Sığınmacıların Entegrasyonunda Dinin Rolü”, *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 4 (2024), 120-121.

²⁰ Murtaza Korlaelçi, “Din-Kültür İlişkisi”, *Felsefe Dünyası (Dergi)* 8 (1993), 46.

²¹ Erol Erkan, “Suriyeli Göçmenler ve Dini Hayat: Uyum, Karşılaşma, Benzeşme Gaziantep Örneği”, *İlahiyat Akademi* 4 (2017), 25.

²² Mustafa Poyraz, *Aidiyet Göçmen ve Toplumsal Çeşitlilik* (Ankara: Ütopya Yayınevi, 2020), 22.

²³ Mümtaz Turhan, *Kültür Değişmeleri Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Tetkik* (Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1987), 276

²⁴ Ramazan Akkır, “Din, Sosyalleşme ve Toplumsal Uyum: Suriyeli Mülteciler Örneği”, *e-Şarkiyat İlmi Araştırmaları Dergisi* 11/2 (2019), 955.

²⁵ Nebile Özmen, “Göçün 50. Yılında Entegrasyon ve Din İlişkisinin Dönüşen Parametreleri: Almanya’da Türkler” 19 (2011), 400.

Dini birliktelik, insanların ortak dine bağlı olmalarını ve bu inanç esaslarına bağlılıkları üzerinden oluşan toplumsal bütünleşmeyi ve dayanışmayı ifade eden bir kavramdır. Din birliği bireyler ve topluluklar arasında manevi bağlar oluşmaktadır. Ayrıca farklı kültürel yapıya sahip bireylerin bir araya gelmelerini sağlamaktadır. Bireyler arasında sosyal güvenlik ve destek ağlarının oluşmasına olanak tanımaktadır. Din birlikteliği bireylerin kendilerini bir topluma ait hissetmelerini kolaylaştırmaktadır.

Din, bireylerin kimlik oluşumunu etkilerken aynı zamanda topluluklar arasındaki etkileşim alanında da bir köprü görevi görmektedir.²⁶ İki toplumun da aynı dini inanç ve esaslara mensup olmalarından yapılan ortak dini organizasyonlar, ortak mabetlerde yapılan ibadetler ve dini etkinlikler, göçmenlere sosyal destek kapılarının açılmasına yardımcı olmaktadır. Göçmen bireylerin dini yaşam pratiklerini yerine getirmek için yerel toplumla ortak dini mekânlarda bir araya gelmeleri, sosyalleşmelerini ve yerel topluma entegre olmalarını kolaylaştırmaktadır. Dolayısıyla ortak ibadet mekanları, özel dini geceler ve bayramlar farklı toplumsal grupların bir araya gelerek ortak deneyimlerin oluşmasına ve paylaşılmasına fırsat sunmaktadır. Bu bağlamda Suriyeli Müslüman göçmenlerin dini yaşamları ve değerleri, ev sahibi toplumla özdeşleşirken karşılıklı saygı ve hoşgörüyü artırmak için alanlar açmaktadır.

27

4. TÜRKİYE'DEKİ DİNİ KURUMLARIN ENTEGRASYON SÜRECİNE KATKISI

Türkiye, sahip olduğu tarihsel ve kültürel zenginliğinin yanı sıra toplumsal yapının birçok alanına etkide bulunan aktif dini kuruluşların ve yapıların varlığına da sahip bir ülkedir. Türkiye'deki dini kurum ve kuruluşlar Suriyeli göçmenlerin entegrasyon süreçlerinde aktif bir rol üstlenmektedir. Bu kurumların başında Türkiye'deki İslam diniyle ilgili hizmetleri organize etme ve yürütme hizmetlerini üstlenen Diyanet İşleri Başkanlığı gelmektedir. Din eğitimi, camiler, sosyal hizmetler gibi alanlarda toplumsal bilinci artırmak amacıyla faaliyet gösteren Diyanet İşleri Başkanlığı, toplumdaki inanç birlikteliğini destekleyerek, göçmenler için yürüttüğü birçok faaliyetlerle göçmenlerin sosyal uyum sürecini kuvvetlendirmeyi amaç edinmektedir.²⁸ Bu bağlamda Diyanet, yerel halkla göçmenler arasında bir köprü görevi üstlenerek dini ve kültürel etkileşimin oluşmasına destek vermektedir. Bu faaliyetleri yürütürken, göçmenlere yönelik dini sohbetler, sosyal dayanışma projeleri ve seminerler düzenlemektedir. Bunun yanı sıra Diyanet İşleri Başkanlığı, toplumsal değişmelere bağlı olarak ortaya çıkan ihtiyaç ve beklentiler doğrultusunda birçok hizmet yürütmektedir. Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulan Göç ve Manevi Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı bu hizmetleri yürütmekle görevli önemli bir birimdir.²⁹ Diyanet İşleri Başkanlığının, başta Suriyeliler olmak üzere göçmenlere yönelik manevi bakım ve danışmanlık alanıyla ilgili hizmetleri mevcuttur. Göçmen ailelere yönelik din eğitimi hizmetleri, dini programlar, sosyo-kültürel içerikli hizmetler ve çok katmanlı dini ve manevi destek, bu hizmetlerin başında gelmektedir.³⁰

²⁶ İsmail Altıntaş, *Dış-Göç ve Din* (İstanbul: Dem Yayınları, 2008), 91.

²⁷ Bozkurt Güvenç, *İnsan ve Kültür* (Remzi Kitabevi, 2000).134-135

²⁸ Ömer Yılmaz - İhsan Koçak, "Kadim Bir Gelenekten Yeni Bir Yapılanmaya: Bir Cumhuriyet Kurumu Olarak Diyanet İşleri Başkanlığı", *Demokrasi Platformu* 37 (2022), 264.

²⁹ Sümeyye Nur Kaya, "Manevi Bakım ve Danışma Psikolojisi: Kavram, Kuram ve Uygulamalar", *Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi* 4 (2021), 214.

³⁰ Ümit Aktı, "İl Göç İdarelerinin Göçmenlere Yönelik Etkinliklerinin Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Bakımından Değerlendirilmesi: Kütahya İl Göç İdaresi Müdürlüğü Örneği", *Harran İlahiyat Dergisi* 46 (2021), 9.

Ayrıca DİB, Suriyeli göçmenlere bu hizmetleri sunarken hoşgörü ve dayanışma ilkelerini benimseyerek farklı kültüre sahip bireylerin birlikte yaşamaları için ortak bir zemin oluşturmaktadır. DİB'e bağlı Kur'an Kurslarında, camilerde yürütülen dini eğitimlere göçmenler de katılabilmektedir. Göçmenler, Kur'an kurslarında hem kendileri hem de çocukları dini eğitim almakta ve bu ortamlarda sosyal çevre oluşturmaktadırlar. Ayrıca farklı dini cemaat ve organizasyonlar da göçmenlere yönelik dini ve sosyal hizmetlerde bulunmaktadır. Dini kuruluşların sağladığı bu hizmetler, Suriyeli göçmenlerin topluma uyum süreçlerini kolaylaştırmakta hizmetler, yaşam kalitelerini artırmaktadır.

5. SONUÇ

Tarihsel süreçte çeşitli nedenlere bağlı olarak gerçekleşen göç olayları, bireyler ve toplumlar arasında kültürel sentez ile dini etkileşimin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Son dönemlerde özellikle siyasi baskılar, iç savaşlar ve ekonomik nedenlere bağlı olarak göç hareketlerinde önemli bir artış görülmüştür. Bu çerçevede Türkiye, bulunduğu konum itibarıyla her zaman göç alan ülkeler arasında yer almıştır. Özellikle 2011 yılından itibaren Türkiye'ye göç eden Suriyeliler hem coğrafi yakınlık hem de sosyo-kültürel ve dini bağların varlığından dolayı Türkiye'yi tercih etmişlerdir. Türkiye'ye yerleşen göçmenlerin, yerel toplumla etkileşimi sürecinde, ortak inançlar ve değerler, iki topluluk arasında saygı, anlayış çerçevesinde ortak kabullerin artmasına ve toplumsal dayanışmanın pekişmesine katkı sağlamıştır.

Farklı kültürel özelliklere sahip göçmen bireyler, yerel toplumla ortak dini değerler etrafında birleşerek birbirlerinin geleneklerine ve kültürel değerlerine karşı bilgi edinme ve daha fazla saygı gösterme eğilimi içerisinde olmaktadır. Bu çerçevede Suriyeli Müslüman göçmenlerin dini kimlikleri, Türk toplumuyla bağ kurmalarını ve uyum sağlamalarını kolaylaştırmıştır. Ayrıca iki toplum arasında inanç sistemini oluşturan İslam dininin kapsayıcı özelliği ve dini ritüelleri uygulama alanındaki zenginliği göçmen entegrasyonunu kolaylaştıran önemli bir etken olmuştur. Bununla birlikte Türkiye'deki dini kurumların, özellikle Diyanet İşleri Başkanlığı'nın, diğer vakıf ve derneklerin, dini cemaatlerin, göçmenlere yönelik gerçekleştirdikleri dini ve sosyal faaliyetler, göçmenlerin uyum sağlama ve sosyal çevrelerini genişletme açısından önemli bir destekleyici işlev görmüştür.

KAYNAKÇA

Akdemir, Mehmet Halit. "Suriyeli Sığınmacıların Entegrasyonunda Dinin Rolü". *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 4 (2024), 106-135.

Akkır, Ramazan. "Din, Sosyalleşme ve Toplumsal Uyum: Suriyeli Mülteciler Örneği". *e-Şarkiyat İlmî Araştırmaları Dergisi* 11/2 (2019), 953-971.

Aktı, Ümit. "İl Göç İdarelerinin Göçmenlere Yönelik Etkinliklerinin Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Bakımından Değerlendirilmesi: Kütahya İl Göç İdaresi Müdürlüğü Örneği". *Harran İlahiyat Dergisi* 46 (2021), 1-17.

Altıntaş, İsmail. *Dış-Göç ve Din*. İstanbul: Dem Yayınları, 2008.

Argüç, Meryem. "Türkiye'de Yaşayan Göçmenlerin Kentlileşme Sürecinde Yaşadığı Sorunlar". *Göç Dergisi* 2 (2024), 77-102.

Ateş, Hamza - Yavuz, Öznur. "(G)öçmen (Ö)tekileştirme ve (Ç)ok Kültürlülük". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Göç Özel Sayısı* (2017), 1287-1301.

Aykaç, Songül Alkan - Karakaş, Mehmet. "Entegrasyon, Asimilasyon ve Uyum Kavramları Arasından Türkiye'nin Seçimi". *İçtimaiyat Göç ve Mültecilik Özel Sayısı* (2022), 419-429.

Bostan, Hakan. "Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Uyum, Vatandaşlık ve İskân Sorunu". *Göç Araştırmaları Dergisi* 2 (2018), 39-88.

Coşkun, Hakan - Gönültaş, Burak Miraç. "Sosyal Sermaye Temelinde Suriyeli Bireylerin Sosyal Uyum Sürecine İlişkin Deneyimleri" 1 (2023), 255-274.

Demir, Necati. "Mülteci (Sığınmacı) Kavramına Düşünsel Yaklaşım". *Yedi Aralık Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2 (2022), 1-22.

Ekici, Süleyman - Tuncel, Gökhan. "Göç ve İnsan". *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi* 1 (2016), 9-22.

Erkan, Erol. "Suriyeli Göçmenler ve Dini Hayat: Uyum, Karşılaşma, Benzeşme Gaziantep Örneği". *İlahiyat Akademi* 4 (2017), 24-45.

Esen, Adem - Mehmet Duman (ed.). *Türkiye'de geçici koruma altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler*. İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı, 2016.

Güvenç, Bozkurt. *İnsan ve Kültür*. Remzi Kitabevi, 2000.

Kadir Onur Unutulmaz. "Gündemdeki Kavram:"Göçmen Entegrasyonu" Avrupa'daki Gelişimi ve Britanya Örneği". *Küreselleşme Çağında Göç*. ed. Nedime Aslı Şirin Öner vd. 136. Araştırma İnceleme Dizisi 299. İstanbul: İletişim Yayınları, 2012.

Karlık, Abdürreşit Celil. "Göçmenlerin Uyum ve Bütünleşme Sürecinde Kültürel Mesafe". *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi* 10 (2022), 1-24.

Kaya, Sümeyye Nur. "Manevi Bakım ve Danışma Psikolojisi: Kavram, Kuram ve Uygulamalar". *Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi* 4 (2021), 209-215.

Korlaelçi, Murtaza. "Din-Kültür İlişkisi". *Felsefe Dünyası (Dergi)* 8 (1993), 35-47.

Mollaalioğlu, Fatma Nur. "Türkiye'den Suriye'ye Gerçekleşen Göçlerin Tarihsel Boyutu". *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 17 (2020), 1-24.

Mustafa Poyraz. *Aidiyet Göçmen ve Toplumsal Çeşitlilik*. Ankara: Ütopya Yayınevi, 2020.

Mümtaz Turhan. *Kültür Değişmeleri Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Tetkik*. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1987.

Özdemir, Erol. "Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye'ye Etkileri". *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi* 3 (2017), 114-140.

Özkan, Recep. "Göç Olgusu ve Toplumsal Yapıya Etkisi". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 47 (2019), 127-145.

Özmen, Nebile. "Göçün 50. Yılında Entegrasyon ve Din İlişkisinin Dönüşen Parametreleri: Almanya'da Türkler" 19 (2011), 395-412.

Şallı, Ayşe. "'Kriz'den 'Uyum'a Türkiye'deki Suriyeli Göçmenler ve Sosyo-Kültürel Boyutları Bağlamında Din". *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19 (2022), 24-45.

Şimşek, Muhammed Emin. "Göçmenlerin Sosyo-Kültürel Uyum ve Din Eğitimi". *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21 (2023), 145-156.

Yıldırım, Selda Geyik - Dinler, Müberra. "Suriyeli Kent Mültecilerinin Sosyal Entegrasyonu Üzerine Nitel Bir Çalışma". *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 23 (2021), 452-478.

Yılmaz, Ömer - Koçak, İhsan. "Kadim Bir Gelenekten Yeni Bir Yapılanmaya: Bir Cumhuriyet Kurumu Olarak Diyanet İşleri Başkanlığı". *Demokrasi Platformu* 37 (2022), 244-281.

"T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı - Göç Tarihi". Erişim 10 Ağustos 2025. <https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi>